

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

โรคเอดส์นับได้ว่าเป็นมหันตภัยร้ายแรงอย่างหนึ่งนอกเหนือจากภัยหลาย ๆ ประเภทที่มนุษย์ประสบอยู่แม้ว่าเป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ เป็นปัญหาสำคัญทั้งด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจและสังคมทั่วโลกจนได้รับการขนานนามว่า “มหันตภัยแห่งศตวรรษที่ 20” จากการรายงานขององค์การอนามัยโลก เกี่ยวกับสถานการณ์โรคเอดส์ (มดิชนสุดสัปดาห์, 2538 : 48) จนถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2538 จำนวนผู้ป่วยเอดส์ทั่วโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 19 โดยมีจำนวนผู้ป่วยทั้งสิ้น 1,169,811 คน เปรียบเทียบกับวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2537 ซึ่งมีจำนวนผู้ป่วย 985,119 คน นับตั้งแต่โรคเอดส์เริ่มแพร่ระบาดเมื่อปลายทศวรรษ หรือปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ทั่วโลกมีผู้ใหญ่และเด็กป่วยเป็นเอดส์แล้วถึงกว่า 4.5 ล้านคน ในจำนวนนี้ ร้อยละ 70 อยู่ในสหรัฐอเมริกา จากจำนวนผู้ติดเชื้อเอดส์ทั้งหมดว่า 11 ล้านคน อยู่ในอาฟริกากกลาง และอาฟริกาใต้ 3.5 ล้านคนอยู่ในเอเชียใต้ ลาตินอเมริกาและทะเลแคริบเบียน 1.1 ล้านคน อยู่ในอเมริกาเหนือ 6 แสนคน อยู่ในยุโรปตะวันตก สำหรับในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีผู้ป่วยโรคเอดส์ 20,570 คน จำนวนนี้อยู่ในประเทศไทย 19,100 คน

ผู้ป่วยโรคเอดส์รายแรกได้รับรายงานในปี พ.ศ. 2527 และหลังจากนั้นเป็นต้นมา กระทรวงสาธารณสุขได้รับรายงานผู้ป่วยโรคเอดส์เพิ่มขึ้นตลอดเวลา (กองโรคเอดส์, 2538 : 4-5) โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2536 เพียงปีเดียว มีรายงานผู้ป่วยโรคเอดส์สูงถึง 6,375 ราย คิดได้เป็นร้อยละ 26.62 ซึ่งมากกว่าก่อนหน้านั้น 9 ปีรวมกันและในปี พ.ศ. 2537 มีรายงานผู้ป่วยโรคเอดส์ จำนวน 11,978 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 50.05 จากรายงาน พบว่า ผู้ป่วยโรคเอดส์ 18,704 ราย (ร้อยละ 78.10) ติดเชื้อจากเพศสัมพันธ์ โดยผู้ป่วยจำนวน 15,899 ราย (ร้อยละ 66.39) เป็นชายที่ติดเชื้อจากเพศสัมพันธ์แบบรักต่างเพศ 2,479 ราย (ร้อยละ 10.35) เป็นหญิงที่ติดเชื้อจากเพศสัมพันธ์ นอกจากนี้เป็นผู้ป่วยที่ติดเชื้อจากเพศสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศหรือรักสองเพศ 242 ราย (ร้อยละ 1.01) จากการฉีดยาเสพติดเข้าเส้น 1,672 ราย (ร้อยละ 6.98) เป็นทารกที่ติดเชื้อจากมารดา 1,518 ราย (ร้อยละ 6.34) ติดเชื้อจากการรับเลือด 36 ราย (ร้อยละ 0.15) และไม่ทราบวิถีทางที่ได้รับเชื้อ 2,018 ราย (ร้อยละ 8.43) เมื่อพิจารณาตามเพศจะพบว่าจำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ เป็นเพศชาย 20,424 ราย และเป็นหญิง 3,524 ราย อัตราส่วนชายต่อหญิงเท่ากับ 5.81 ผู้ป่วยโรคเอดส์ประมาณร้อยละ 84.75 อยู่ในกลุ่มอายุ 15-44 ปี ซึ่งเป็นวัยเจริญพันธุ์ รองลงมาคือ ร้อยละ 6.40 อยู่ในกลุ่ม 0-14 ปี การเฝ้าระวังอัตราการติดเชื้อเอดส์ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของการแพร่ระบาดของเชื้อเอดส์ในประชากรกลุ่มต่าง ๆ กระทรวงสาธารณสุขได้ใช้ข้อมูลอื่น ๆ วิเคราะห์คาดประมาณจำนวนผู้

ติดเชื้อเอดส์ในประเทศเป็นระยะ พบว่า ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2532 น่าจะมีผู้ติดเชื้อประมาณ 50,000 คน ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2533 น่าจะมีผู้ติดเชื้อประมาณ 350,000 คน และในช่วงปลายปี พ.ศ. 2535 น่าจะมีผู้ติดเชื้อประมาณ 550,000 คน และในช่วงปลายปี พ.ศ. 2537 น่าจะมีผู้ติดเชื้อประมาณ 700,000 คน ซึ่งผู้ติดเชื้อเอดส์เหล่านี้ก็ได้เริ่มทยอยป่วยจนสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนจากระบบรายงานผู้ป่วย ผลกระทบจากโรคเอดส์ทำให้หลาย ๆ ฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็ให้ความร่วมมือกัน ในการค้นหาแนวทางต่อต้านและยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ดังกล่าว จากการประชุมเอดส์นานาชาติภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก ครั้งที่ 3 และการสัมมนาโรคเอดส์แห่งชาติครั้งที่ 5 ณ โรงแรมปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2538 ที่ผ่านมา (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน, 2538 : 26) ได้มีการเปิดเผยข้อมูลให้ทราบว่าเชื้อเอชไอวี สายพันธุ์ที่พบครั้งแรกในประเทศไทยและระบอบไปทั่วแถบเอเชียแปซิฟิกจนถึงประเทศญี่ปุ่นขณะนี้ เป็นสายพันธุ์ที่มีความรุนแรงและอันตรายที่สุดเมื่อเทียบกับทุก ๆ สายพันธุ์ นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรียังเปิดเผยข้อมูลจากสำนักสถิติสหรัฐอเมริกาคาดการณ์ว่าภายใน 15 ปีต่อจากนี้ การที่ประเทศไทยไม่สามารถชะลออัตราการติดเชื้อได้ อายุเฉลี่ยของประชากรไทยจะลดลงเหลือเพียง 44 ปี จากเดิม 74 ปี จำนวนประชากรจะเหลือเพียง 62 ล้านคน จาก 78 ล้านคน การประชุมครั้งนี้ได้มีการหยิบยกประเด็นสำคัญ ๆ หลายเรื่อง เรื่องหนึ่งก็คือ จะต้องมีการพัฒนาระบบบริการทางสาธารณสุขเพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาโรคเอดส์ในการดูแลผู้ป่วยและผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ที่กำลังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น (วิพุธ พูลเจริญ, 2538 : 4-5) ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ป่วยโรคเอดส์ที่จำเป็นต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน การศึกษาในสหรัฐอเมริกา พบว่า บุคลากรทางการแพทย์ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล ฯลฯ ที่ดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเอดส์มีโอกาสติดเชื้อโรคเอดส์ได้ร้อยละ 0.5 ของบุคลากรทางการแพทย์ที่ถูกเข็มหรือมีดเป็นอนาล็อกผู้ป่วยที่ติดเชื้อโรคเอดส์ ดำหรือบาด แล้วเกิดติดเชื้อขึ้น (สิวากรณ์ อุบลชลเขตต์, 2533 : 87-88)

ในปี ค.ศ. 1987 ศูนย์ควบคุมโรคประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แนะนำวิธีการป้องกันการติดเชื้อที่ติดต่อผ่านทางเลือดและสารคัดหลั่งโดยใช้หลักการป้องกันการติดเชื้อแบบครอบจักรวาล (Universal Precautions หรือ Ups) (MMWR, 1987 : 38-185) ซึ่งถือว่าเลือดและสารคัดหลั่งจากร่างกายผู้ป่วยทุกรายทั้งที่ทราบและไม่ทราบว่าติดเชื้อเอช ไอ วี หรือเชื้ออื่น ๆ ที่ติดต่อผ่านทางเลือดมีโอกาสที่จะนำเชื้ออันตรายมาสู่ผู้รักษาพยาบาลได้ จึงต้องระมัดระวังสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ป่วยทุกราย บุคลากรทางการแพทย์ควรระมัดระวังป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากการถูกเข็มหรือของมีคมที่คมแทงหรือบาดและควรใช้อุปกรณ์ป้องกัน เช่น ถุงมือ เสื้อคลุม ผ้าปิดปากปิดจมูก ผ้ากันเปื้อน

แว่นตา หมวกและรองเท้า เพื่อป้องกันมิให้เลือดและสารคัดหลั่งจากผู้ป่วยสัมผัสผิวหนังและเสื้อผ้าต่าง ๆ ของร่างกายรวมทั้งการป้องกันและการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม

บุคลากรทางการแพทย์ โดยเฉพาะพยาบาลเป็นบุคลากรในทีมสุขภาพที่ทำหน้าที่ให้การดูแลและให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยทุกประเภท รวมทั้งผู้ป่วยโรคเอดส์ผู้ติดเชื้อโรคเอดส์และผู้ที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดส์ อย่างใกล้ชิดมากกว่าบุคลากรประเภทอื่น จึงนับได้ว่าเป็นบุคคลที่ต้องเผชิญกับความหวาดกลัวอย่างสูงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ ในขณะที่ให้การพยาบาล (Brennan, 1988 : 60-64) จากการศึกษาของ รีด ไวร์ และมาน (Reed, 1954 : 153-156) พบว่าร้อยละ 34.9 ของพยาบาลที่ปฏิบัติงานกับผู้ป่วยโรคเอดส์มีความรู้สึกกังวลและกลัวการติดเชื้อจะทำให้เกิดผลเสียทั้งต่อผู้ป่วย และต่อพยาบาลเอง พยาบาลอาจจะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธการดูแลผู้ป่วย จากการให้บริการในระยะแรกนั้นพยาบาลได้อาศัยการตรวจเลือดผู้มารับบริการเพื่อเป็นการแยกผู้ติดเชื้อกับผู้ไม่ติดเชื้อออกจากกัน และมีมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อเป็นพิเศษ ต่อมาพบว่าวิธีการตรวจเลือดที่ใช้กันอยู่ไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุดที่จะบอกผู้ป่วยรายใดติดเชื้อ นอกจากนี้การตรวจเลือดยังทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ป่วย

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรงรวมทั้งองค์ประกอบด้านจริยธรรมของวิชาชีพแล้ว พยาบาลทุกคนจะต้องให้บริการแก่ผู้ป่วยทุกรายโดยไม่คำนึงถึงชนิดและความรุนแรงของการเจ็บป่วย ทั้งนี้ถ้าหากพยาบาลมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ถูกต้องและมีการปฏิบัติตามมาตรฐานที่ระมัดระวังและควบคุมการติดเชื้อเอดส์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การให้การรักษาพยาบาลก็น่าจะปลอดภัยสำหรับพยาบาลเช่นกัน ได้มีการศึกษาในสถานบริการสุขภาพบางแห่งถึงความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์พบว่าพยาบาลยังมีความรู้และการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้ออยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจและยังต้องการความรู้ที่ถูกต้อง (ทศนา บุญทอง, 2537)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสำรวจความรู้เกี่ยวกับเอดส์และพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติการพยาบาลที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ของพยาบาลใหม่ ที่สำเร็จการศึกษาจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาการให้การศึกษอบรมแก่นักศึกษาพยาบาล ตามความเชื่อที่ว่า (ทศนา บุญทอง, 2537) ถ้าบุคลากรพยาบาลมีความรู้ที่ถูกต้อง จะมีความสามารถปฏิบัติพยาบาลด้วยการระมัดระวังป้องกันการติดเชื้อแบบครอบจักรวาลได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความรู้เกี่ยวกับ โรคเอดส์ของพยาบาลใหม่
2. เพื่อสำรวจการปฏิบัติงานของพยาบาลใหม่ ในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอดส์
3. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติงานของพยาบาลใหม่ในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอดส์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของพยาบาลใหม่ เพื่อสามารถปกป้องตนเองจากการติดเชื้อเอดส์
2. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารการศึกษาในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของพยาบาล เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนของอาจารย์พยาบาลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
4. เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรพยาบาลให้สามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข
5. ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยอย่างต่อเนื่อง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินความรู้ และพฤติกรรมการปฏิบัติ เพื่อป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอดส์ ในการปฏิบัติวิชาชีพของพยาบาลใหม่ที่สำเร็จการศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต จาก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ในปีการศึกษา 2538

ข้อตกลงเบื้องต้น

พยาบาลใหม่ทั้งหมด คอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและเชื่อถือได้ การเก็บ
ข้อมูลเก็บตามสภาพที่เป็นอยู่จริง

นิยามตัวแปร

พยาบาลใหม่ หมายถึง พยาบาลที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต
จากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และปฏิบัติงานในโรงพยาบาลหัว
เฉียว ตั้งแต่เดือนเมษายน 2538 ถึง เดือนเมษายน 2539

การปฏิบัติวิชาชีพ หมายถึง การปฏิบัติการทำงานที่ต้องใช้ความรู้และทักษะใน
การปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อเอดส์และผู้ป่วยโรคเอดส์รวมทั้งผู้ป่วยทั่วไปทั้งร่างกายและจิตใจ โดยยึดหลัก
การให้ความปลอดภัย ทั้งต่อตนเองและผู้ป่วยในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคเอดส์ได้อย่าง
มีประสิทธิภาพทั้งนี้ต้องได้รับการอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการ
ผดุงครรภ์